

ТОРГИ ЯК СПОСІБ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ

Торги досить ефективний та зручний механізм одержання найкращих пропозицій від осіб, що беруть участь у ньому, (тимчасових і фінансових) з постачання продукції чи виконання якого-небудь проєкту. Однак його розгляд вченими та практиками обмежується лише особливостями проведення торгів у тісї чи іншій галузі. Тому існує необхідність комплексного дослідження торгів сучасному цивільному законодавстві.

У відповідності до ст. 650 ЦК України “особливості укладання договорів на біржах, аукціонах, конкурсах визначаються відповідними актами цивільного законодавства”.

При цьому треба мати на увазі, що термін “конкурс” зустрічається у ЦК України в контексті публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу, тобто конкурси можуть оголошуватися не тільки як спосіб укладання договору, а й в межах самостійного інституту цивільного права для одержання кращих результатів інтелектуальної діяльності, вчинення визначеної дії, виконання роботи, що регулюється главою 78 ЦК України.

Система укладення договорів на торгах – сталий правовий інститут, існуючий ось вже багато сторіч. Перші акти із згадкою заходів схожих на публічні торги відносяться ще до XVII століття [1]. Проте зі встановленням радянського режиму публічні торги зникли з господарського життя країни. Нова історія торгів обчислюється з початку дев’яностих років минулого століття. З того часу сфера проведення публічних торгів істотно збільшилася і включає декілька галузей права.

В даний час торги застосовуються не тільки в рамках процедури банкрутства або виконавчого провадження (хоча частка таких торгів найбільш значна в загальному числі торгів, що проводяться в Україні), але і в процесі звичної господарської діяльності.

Аналіз нормативно-правових актів України дає змогу стверджувати, що конкурси оголошуються за двома причинами. По-перше, відповідно до вимог корпоративної політики закупівель. По-друге, для того щоб одержати кращий продукт, роботу, послугу та ін. за кращу ціну, тобто щоб знайти найкращого контрагента для майбутнього договору [2].

Наприклад, згідно з п. 1 ст. 14 Закону України “Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти” [3] та Законом України “Про державне оборонне замовлення” [4] основним засобом закупівлі товарів, робіт, послуг для державних потреб є відкриті торги.

Торги – здійснення конкурентного відбору учасників з метою визначення переможця торгів. Торги проводяться у двох формах: аукціону і конкурсу. Загальною ознакою обох форм проведення торгів є змагальність учасників, які конкурують між собою за право укласти договір. Їхня конкуренція полягає в тому, що

вони намагаються висунути найбільш вигідні пропозиції, які відповідають умовам торгів. Різниця між конкурсом та аукціоном полягає в тому, що переможцем аукціону визнається той, хто запропонував найвищу ціну, переможцем конкурсу – той, хто запропонував найкращі умови.

Широко використовується конкурс на торгах при приватизації державної і комунальної власності. Наприклад, ст. 15 Закону України “Про приватизацію державного майна” від 4 березня 1992 року [5] та ст. 3 Закону України “Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)” від 6 березня 1992 року [6] визначають, що одним із способів приватизації є продаж за конкурсом.

Крім того, торги проводяться при продажі нерухомості (не тільки у зв’язку з приватизацією), іншого майна (у тому числі конфіскованих митними органами предметів контрабанди), при оренді нежитлових приміщень та земельних ділянок для комерційної діяльності, при продажу експортних квот, в інвестиційній діяльності, а також в інших галузях господарської діяльності. Вони мають на меті виявлення конкретного суб’єкта, з яким повинний бути укладений договір. Майно передається тому з учасників торгів, хто запропонував найкращі для засновника торгів умови.

Власне кажучи, конкурс чи аукціон може застосовуватися при укладанні будь-яких договорів, які спрямовані на продаж майна чи прав. Але навряд чи можливе застосування цього інституту при здійсненні договорів, які не сумісні за своєю сутністю із торгами: договорів про сумісну діяльність, дарування.

Укладення договорів на торгах в рамках основної діяльності характерне як для державних і комунальних підприємств (для них такий спосіб укладення договорів визначений нормативно-правовими актами), так і для великих та середніх компаній.

Так, якщо компанія має розгалужену систему підрозділів, то актуальним стає питання контролю над діями керівників цих структурних підрозділів. У такій ситуації укладення договорів на торгах: забезпечує конкуренцію між потенційними контрагентами; сприяє захисту інтересів власників підприємств зловживань з боку менеджменту.

Оскільки в Україні нема єдиного нормативного акта, що регулював би порядок, умови проведення торгів на практиці виникає багато проблем із застосуванням цього досить ефективного інституту цивільного права.

Укладення договору на торгах набуло достатньо широке поширення. Суть цього способу укладення договору полягає у тому, що договір полягає з тим, хто виграє торги. Як організатор торгів може виступати або власник речі, що продається, або володар відповідного майнового права, яке є предметом торгів, або яка-небудь спеціалізована організація, якій доручається провести ці торги.

Публічні торги можуть бути організовані у формі конкурсів чи аукціонів.

І аукціон, і конкурс є самостійними способами організації торгів, їх поєднує те, що вони є конкурентними способами такої торгівлі [7].

Аукціон як форма торгів характеризується тим, що переможцем стає та особа, яка запропонувала найбільшу ціну.

Конкурс полягає у тому, що переможцем торгів стає той, хто запропонував як найкращі умови договору, а також переможця торгів визначає не їх організатор, але призначена ним конкурсна комісія.

Для розмежування аукціону і конкурсу вирішальне значення має суб'єкт, уповноважений визначати переможця торгів (організатор торгів або конкурсна комісія), тоді як "найвища ціна" є окремим випадком "кращих умов". "Кращі умови" повинні або включати якнайкращу ціну лише як одна з декількох умов, що підлягають оцінці в сукупності, або розглядати інші умови, а не ціну. Ігнорування специфіки суб'єкта, що визначає переможця (небезпідставне, бо на суть відносин така ознака вплинути не може), призводить до того, що аукціон розглядається як окремий випадок конкурсу [8].

Засновник торгів, в залежності від цілей проведення торгів, обирає форму його проведення. Так, оптимальною формою торгів при укладенні договору на управління об'єктом нерухомості є конкурс, оскільки в цьому випадку найбільше значення мають не вартість послуг такої організації, а умови обслуговування будівлі і якість послуг, що надаються.

Незалежно від того, які торги проводяться, формі конкурсу або аукціону, починається все з того, що засновник торгів публікує сповіщення про торги. Сповіщення про торги по своїй юридичній природі є одностороннім правочином [9].

З цієї миті ті особи, які бажають взяти участь в торгах, мають право вимагати, щоб їх допустили до торгів і торги були проведені на тих умовах, які були опубліковані.

Для того, щоб відсікти несерйозних учасників торгів, як правило, діє і наступне правило, що особа, що має бажання взяти участь в торгах, повинна внести завдаток. Якщо учасник торгів вніс завдаток і взяв участь в торгах, але не виграв ці торги, то завдаток йому повертається. Якщо ж він не взяв участь в торгах, то завдаток не повертається. А якщо учасник виграв торги, то сума завдатку зараховується у вартість ціни предмету договору, укладеного на торгах.

Особа, що виграла торги і організатор торгів підписують протокол про результати торгів. Цей протокол має силу договору. Договір вважається укладеним між організатором торгів і тим, хто виграв ці торги. Якщо особа, що виграла торги, відмовиться від підписання протоколу про результати торгів, то вона втрачає завдаток. Якщо від укладення договору відмовився організатор торгів, то в цьому випадку особа, що виграла торги, має право на повернення завдатку в подвійному розмірі і одночасно з цим може звернутися до суду з позовом про примушування до укладення договору, на підставі того, що ця особа виграла ці торги.

Таким чином, в основі зобов'язання, яке виникає в результаті проведення торгів, лежить складний юридичний склад. Він складається з проведених торгів і укладеного на основі результату торгів договору. Два юридичні факти лежать в основі зобов'язання, що виникло в результаті торгів. Це означає, що якщо торги проведені з порушенням, то зобов'язання буде припинене, або якщо договір укладений з порушенням, то зобов'язання теж буде припинене.

Вимогу про визнання торгів недійсними можуть заявити учасники цих торгів, якщо торги проведені з якимись порушеннями, у судовому порядку. Крім того,

вимогу про визнання торгів недійсними можуть заявити в суді також ті особи, яким неправомірно було відмовлено в участі в торгах.

В чинному законодавстві України відсутній єдиний правовий акт, що регулює порядок проведення публічних торгів у формі конкурсів та аукціонів. З огляду на те, що нормативно-правові акти по-різному визначають деякі терміни, по-різному регулюють однакові питання, виникає необхідність визначення загальних норм, які б регулювали основні питання конкурсів в рамках ЦК України. Це допоможе уніфікувати підходи до правового регулювання одних і тих же питань у різних нормативно-правових актах. Можливо доцільним буде визначення основних правил про конкурси, ціллю яких є укладання договорів з переможцями, у ЦК України, у главі присвяченій укладанню договорів [10].

Використана література:

1. Гончарова Е. История торгов в России XVII - XVIII вв. // Конкурсные торги. – № 8. – С. 11.
2. Голубева Н.Ю. Зобов'язання із публічної обіцянки винагороди: Дис ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2005. – С. 138.
3. Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 20. – Ст. 148.
4. Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 17. – Ст. 111.
5. Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 24. – Ст. 348.
6. Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 24. – Ст. 350.
7. Голубева Н.Ю. Перспективи розвитку інституту публічної обіцянки винагороди // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць. – 2003. – Вип. 17. – С. 21–24.
8. Сухадольский В. А. Тендеры. Вопросы и ответы. – М.: Вершина, 2004. – С. 10.
9. Голубева Н.Ю. Зобов'язання із публічної обіцянки винагороди. Дис ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2005. – С. 140.
10. Там само.

УДК

А. Овчатова-Редько

ПРАВОВІ ФОРМИ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН ЗА РИМСЬКИМ ПРИВАТНИМ ПРАВОМ

Сімейний кодекс України визначає, що шлюбом є сімейний союз чоловіка та жінки, зареєстрований в державному органі реєстрації актів цивільного стану (ст. 21 СК України). При цьому у частині другій цієї ж статті підкреслюється, що проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу не є підставою для виникнення в них шлюбних прав та обов'язків. До того ж, частина 3 ст. 21 СК України окремо застерігає, що релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у чоловіка і жінки прав та обов'язків подружжя, крім випадків, коли релігійний обряд шлюбу відбувся до створення або відновлення державних органів реєстрації актів цивільного стану.